

ASPECTE PRIVIND ÎNCĂLCAREA DREPTULUI LA RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ȘI DE FAMILIE PRECUM ȘI A DOMICILIULUI ÎN JURISPRUDENȚA CEDO

GRAȚIAN URECHIATU-BURIAN*

Abstract:

Within the evolution of human society more and more human needs have taken shape. However, regardless of the period in which we lived in, man has always sought to satisfy at least two needs: food and housing. The need for a home is in a close connection with the existence of a family. We can say that having a family depends on the existence of family homes. If until recently, the notion of „family home” was a doctrinal notion, we see that the current Civil Code expressly states the institution of the family home. In its case-law, the European Court of Human Rights gave an autonomous interpretation of the notion of family, family-home and home.

Keywords: home, family-home, demolition, human rights.

Résumé:

Dans l'évolution de la société humaine, de plus en plus de besoins humains émergents ont pris forme. Cependant, indépendamment de la période historique, l'humanité a toujours cherché à satisfaire au moins deux besoins: la nourriture et le logement. La nécessité d'un foyer est étroitement liée à l'existence d'une famille. On peut dire ainsi que le fait de posséder une famille dépend de l'existence de maisons familiales. Si, jusqu'à récemment, la notion de «foyer familial» était une notion doctrinale, on observe que le Code civil actuel énonce expressément l'institution du foyer familial. La Cour européenne des droits de l'homme dans sa jurisprudence a donné une interprétation autonome de la notion de famille, de foyer familial et de foyer.

Mots-clés: maison, maison familiale, démolition

1. Considerații introductive

În cadrul evoluției societății umane, s-au cristalizat tot mai multe nevoi ale omului. Totuși, indiferent de perioada¹ în care ne-am aflat, omul a căutat mereu să își satisfacă cel puțin două trebuințe: aceea de hrană și de locuință. Nevoia de locuință este într-o strânsă legătură cu cea de existență a unei familii. Putem spune că existența unei familii depinde de existența unei locuințe de familie. Dacă până nu de mult, noțiunea de „locuință de familie” era o noțiune doctrinară, observăm că actualul Cod civil reglementează expres această instituție a locuinței de familie.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în jurisprudența sa, a dat o interpretare autonomă asupra noțiunii de familie, locuință de familie și domiciliu.

Articolul analizează problematica dreptului la respectarea vieții private și de familie precum și a domiciliului cu referire la cauza Ivanova &

Cherkezov v. Bulgaria, 2016. În speța analizată, petiționarii au reclamat faptul că autoritățile din Bulgaria urmăresc să le demoleze unica locuință pe care o au motiv pentru care s-ar încălca art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului² precum și art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție³.

Noutatea adusă de această cercetare vizează modul în care Curtea Europeană a analizat cererea reclamanților din perspectiva principiului proporționalității, ajungând la concluzia că, demolarea unicei locuințe a reclamanților ar aduce atingere prevederilor art. 8 ale Convenției Europene, chiar dacă locuința este construită fără autorizație de construire cu mențiunea că reclamanta este coproprietar asupra terenului.

2. Starea de fapt

Reclamanții Mavruda Dimitrova Ivanova și Ivan Yankov Cherkezov, ambii cetățeni bulgari, locuiesc în satul Sinemorets, Bulgaria. Inițial aceștia au locuit în Burgas, Bulgaria, dar datorită pierderii locului de muncă, a cheltuielilor tot mai mari și a stării precare de sănătate, au decis să se mute în satul Sinemorets iar cu economiile pe care

* Student doctorand, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (SNSPA) din București, Facultatea de Administrație Publică.

¹ A se vedea V. D. Zlatescu, I. Moroianu-Zlătescu, *Repere pentru o filosofie a drepturilor omului*, ed. a 2-a, IRDO, București, 2003.

² Privind dreptul la respectarea vieții private și de familie.

³ Privind protecția proprietății.

le au să construiască o casă. Astfel, în anul 2005, aceștia s-au mutat și au construit pe terenul deținut în calitate de coproprietar de Mavruda Dimitrova Ivanova o casă din cărămidă cu un etaj fără a avea autorizație de construire.

În anul 2006, ceilalți coproprietari ai terenului au anunțat-o pe Mavruda Dimitrova Ivanova că nu sunt de acord cu realizarea construcției și au somat-o să oprească lucrările, în caz contrar se vor adresa autorităților publice în vederea demolării construcției.

La sesizarea celorlalți coproprietari, în anul 2011, autoritățile publice din Bulgaria au constatat existența construcției și lipsa autorizației de construire. Autoritățile publice, au dispus printr-un act administrativ demolarea construcției.

Reclamanta Mavruda Dimitrova Ivanova s-a adresat instanțelor naționale care i-au respins cererea de anulare a actului administrativ de demolare ajungând până la Curtea Supremă Administrativă fără a avea succes.

Reclamanții susțin că locuiesc în casa cu pricina în mod pașnic, de aproape 7 ani, iar autoritățile publice cunoșteau foarte bine faptul că imobilul a fost construit fără autorizație. Reclamanții au arătat că imobilul există în evidența autorităților publice, aceștia și-au plătit mereu taxele și impozitele și în plus domiciliul acestora era stabilit în actele de identitate ca fiind în respectivul imobil. Evident domiciliul lor apare și în registrele autorităților publice ca fiind în respectivul imobil. În plus, reclamanții susțin că multe din construcțiile din satul Sinemorets nu au autorizație de construire iar situația este bine cunoscută de localnici și autoritățile publice.

Reclamanții arată că nu este afectat nici un interes public iar situația lor nu prezintă o stare de pericol. De asemenea reclamanții arată că au o vârstă înaintată și au multe probleme de sănătate. În plus, demolarea unicei locuințe va pune pe drumuri 2 oameni bătrâni și bolnavi care în cele din urmă vor fi nevoiți să solicite sprijin și protecție socială din partea instituțiilor statului și deci realizarea unor cheltuieli din partea statului.

Astfel, reclamanții susțin că măsura demolării unicei lor locuințe nu este proporțională raportat la situația de fapt existentă. În plus, reclamanta Mavruda Dimitrova Ivanova a subliniat că măsura demolării construcției încalcă art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

3. Reglementări internaționale

Potrivit prevederilor art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, „Dreptul la respectarea vieții private și de familie” stabilește prin alin. 1 regula: „Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale”. Alin. 2 al art. 8 stabilește situațiile în care se pot realiza restrângeri ale dreptului la respectarea vieții private și de familie: „Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora”.

La nivelul Organizației Națiunilor Unite, Declarația Universală a Drepturilor Omului⁴, prevede la art. 12 că „nimeni nu va fi supus la imixțiuni arbitrare în viața sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondența sa, nici la atingeri aduse onoarei și reputației sale” și „orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri”.

De asemenea, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, stabilește în art 17 faptul că „Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale”⁵.

4. Aspecte generale privind sfera protecției oferită de art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, prin art. 8 protejează o sferă foarte largă și importantă de interese de natură personală privind dreptul la viața privată, viața de familie, corespondența și domiciliul. În literatura de specialitate s-a subliniat faptul că toate aceste drepturi se circumscriu noțiunii de „drept la intimitate”⁶.

⁴ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, Emil Marinache, Rodica Șerbănescu, Ion Oancea (coordonatori), *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte, vol. I, Instrumente universale*, ed. a 4-a, revizuită și adăugită, IRDO, 1999, p. 8.

⁵ Ibidem, p. 30.

⁶ J.F. Renucci, *Droit europeen des droits de l'homme*, 3e edition, LGDJ, Paris, 2002, p. 150

Convenția Europeană a Drepturilor omului nu a definit noțiunile de dreptul la viața privată, viața de familie, corespondența și domiciliul, aceste noțiuni fiind interpretate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în mod concret în funcție de situația de fapt supusă judecării.

În cele care urmează vom prezenta sintetic sfera dreptului la viața privată, viața de familie, corespondența și domiciliul.

Astfel, dreptul la viața privată cuprinde: dreptul la secretul vieții private⁷; dreptul la identitate personală, identitate sexuală⁸; dreptul la imagine⁹; dreptul la nume¹⁰; dreptul la un mediu sănătos; dreptul la integritate fizică și psihică; dreptul la identitate etnică; dreptul la respectul vieții private și modul de viață tradițională al minorităților.

Totodată, dreptul la respectul vieții familiale cuprinde: dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie; egalitatea în drepturi a soților; drepturile copilului natural; relațiile dintre părinți și copii ca parte a vieții de familie; menținerea vieții familiale;

Dreptul la protejarea domiciliului și a corespondenței are în vedere protecția domiciliului¹¹ și protecția corespondenței.

5. Demolarea unicei locuințe construite fără autorizație de construire și restrângerile aduse dreptului la respectul vieții private, de familie și a domiciliului.

Așa cum am menționat, art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului stabilește în alin 1 drepturile protejate iar în art. 2 stabilește situațiile în care ingerințele statului pot fi efectuate, situațiile în care se pot realiza restrângeri ale dreptului la respectul vieții private

⁷ A se vedea B. Selejan-Gutan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, ed. a 4-a, ED. C.H. Beck, București, 2011, p. 157; cauza Leander c Suediei (1987) <http://jurisprudencedo.com/LEANDER-c.-SUEDIEI-Folosire-de-informatii-consemnate-intr-un-registru-secret-al-politiei-pentru-a-evalua-aptitudinile-unui-candidat-la-un-post-important-pentru-securitatea-nationala.html> accesat în data de 20.10.2016 ora 22:15.

⁸ A se vedea B. Selejan-Gutan, *op. cit.* pp. 158-160.

⁹ A se vedea cauza Von Hannover c Germaniei, 2004 disponibilă la <http://www.lhr.md/news/304.html> accesat în data de 21.10.2016 ora 24:00; A se vedea B. Selejan-Gutan, *op. cit.* pp. 160-161.

¹⁰ A se vedea B. Selejan-Gutan, *op. cit.* p. 161.

¹¹ A se vedea cauza Gillow c. Regatul Unit, în V. Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, ed. a 6-a, IRDO, București, 2008, pp. 482-487.

și de familie. Așadar, finalitatea art. 8 din Convenție este aceea de a-l proteja pe individ de numai de ingerințele statului. Prin urmare sarcina probei în dovedirea ingerinței cade în sarcina reclamantului.

O primă condiție este ca ingerința să fie prevăzută de o lege. În acest sens, noțiunea de lege privește orice act normativ intern, act normativ precis, accesibil, previzibil și clar¹².

Așadar, termenul de „lege” este o noțiune autonomă utilizată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹³.

O lege este accesibilă atunci când textele normative sunt publicate într-o publicație oficială, ori le sunt aduse la cunoștință destinatarilor acestora. O lege este previzibilă atunci când este clară, iar destinatarii acesteia conștientizează că legea îi privește și că au obligația de a avea o conduită conform legii.

Pe lângă această condiție, ingerința trebuie să fie necesară într-o societate democratică și trebuie să aibă un scop legitim.

În ceea ce privește speța de față, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că ambii reclamânți locuiesc în fapt în mod concret în imobilul care ar urma să fie demolat și ambii își justifică dreptul la un domiciliu chiar dacă, strict din punct de vedere juridic doar reclamanta Mavruda Dimitrova Ivanova are drepturi legale asupra terenului, fiind coproprietar.

Sub aspectul temeiului legal în ingerința statului, Curtea constată că există o bază legală clară în legislația din Bulgaria¹⁴, iar actul administrativ prin care s-a dispus demolarea a fost emis în temeiul legii interne și anume Legea privind organizarea teritoriului din anul 2001. În plus Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că reclamanta Mavruda Dimitrova Ivanova a parcurs în cadrul sistemului de drept din Bulgaria două căi de atac împotriva actului administrativ prin care s-a dispus demolarea iar cererea acesteia a fost analizată pe fond în

¹² A se vedea B. Selejan-Gutan, *op. cit.*, p.179

¹³ A se vedea cauza Sunday Times c. Marii Britanii, 1979.

¹⁴ 50. „*The interference was lawful. The demolition order had a clear legal basis in section 225(2)(2) of the Territorial Organisation Act 2001 (see paragraphs 12 and 26 above). It was upheld, following fully adversarial proceedings, by two levels of court (see paragraphs 14 and 16 above), and there is nothing to suggest that it was not otherwise „in accordance with the law” within the meaning of Article 8 § 2 of the Convention*”.

concordanță cu Legea privind organizarea teritoriului din anul 2001.

În ceea ce privește scopul legitim al măsurii demolării, Curtea amintește că problema construcțiilor ilegale este larg răspândită în Bulgaria, iar scopul demolării este acela de a asigura respectarea legii și ordinea în construcții¹⁵.

În ceea ce privește condiția ca ingerința să fie necesară într-o societate democratică, Curtea a constatat că locuința care ar urma să fie demolată este unica locuință a reclamanților, existând așadar riscul concret și efectiv ca aceștia să rămână fără un domiciliu. De asemenea, Curtea a reținut că guvernul bulgar le-a propus reclamanților sprijin și asistență socială într-un centru de adăpost, însă, totuși acest fapt arată și mai mult că reclamanții au doar o speranță la un domiciliu.

Reclamanții arată că nu este afectat nici un interes public, iar situația lor nu prezintă o stare de pericol. De asemenea, aceștia susțin că au o vârstă înaintată și au multe probleme de sănătate. În plus, demolarea unicei locuințe va pune pe drumuri 2 oameni bătrâni și bolnavi care în cele din urmă vor fi nevoiți să solicite sprijin și protecție socială din partea instituțiilor statului și deci realizarea unor cheltuieli din partea statului.

Astfel, reclamanții arată că măsura demolării unicei lor locuințe nu este proporțională raportat la situația de fapt existentă.

Așadar, observăm că instanțele din Bulgaria au efectuat o analiză sumară a cererii reclamanților, instanțele rezumându-se numai la textul de lege care reglementează condițiile și cerințele privind autorizațiile de construire, acestea constatând că reclamanta nu deține o autorizație de construire.

Curtea mai reține că reclamanta a susținut în fața instanțelor naționale faptul că imobilul este unica ei locuință dar instanțele nu au analizat aceste apărări.

6. Concluzii

În cauza de față, observăm că judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului au avut de analizat ingerința statului raportat la protecția oferită de art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Așa cum am observat statul a avut o ingerință care a respectat în principiu exigențele Convenției Europene a Drepturilor Omului, mai puțin condiția ca aceasta să fie necesară într-o societate democratică. În speța de față măsura demolării unicei locuințe a reclamanților ar aduce atingere prevederilor art. 8 ale Convenției Europene, chiar dacă locuința a fost construită fără autorizație de construire.

¹⁵ 51. „The Court is satisfied that the demolition would pursue a legitimate aim. Even if its only purpose is to ensure the effective implementation of the regulatory requirement that no buildings can be constructed without permit, it may be regarded as seeking to re-establish the rule of law (see, *mutatis mutandis*, *Saliba v. Malta*, no. 4251/02, § 44, 8 November 2005), which, in the context under examination, may be regarded as falling under „prevention of disorder” and as promoting the „economic well-being of the country”. This is particularly relevant for Bulgaria, where the problem of illegal construction appears to be rife”.